

Ehdotus minkin lisäämisestä EU:n vieraslajiluetteloon ja siihen liittyvä poikkeuslupan hakeminen

Kokous

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio on antamassa syksyllä 2024 täytäntöönpanoasetuksen EU:n vieraslajiasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta (EU) N:o 1143/2014) nojalla EU:n vieraslajiluettelon täydentämiseksi. Minkkiä (*Neovison vison*) ehdotetaan tässä yhteydessä todennäköisesti lisättäväksi EU:n vieraslajiluetteloon. Minkin sisällyttäminen EU:n vieraslajiluetteloon merkitsisi minkin turkistuotannon kieltämistä ilman erillistä komission myöntämää poikkeuslupaa.

EU:n vieraslajiasetuksessa tarkoitettu tiedefoorumi hyväksyi 15.5.2024 minkkiä koskevan riskinarvioinnin. Riskinarviointi on edellytys uuden lajin sisällyttämiselle EU:n vieraslajiluetteloon. Asian käsittely vieraslajikomiteassa käynnistyy 12.6.2024, jolloin Suomi esittää alustavan kantansa lajin lisäämisestä EU:n vieraslajiluetteloon. Vuoden 2024 aikana luettelon täydentämistä käsitellään vähintään kahdessa vieraslajikomitean kokouksessa. Vieraslajiluettelon täydentämisestä äänestetään todennäköisesti loppuvuonna 2024 tai alkuvuonna 2025.

Vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaan pakottavaan yleiseen etuun liittyvistä syistä on mahdollista poiketa asetuksessa säädetyistä vieraslajeja koskevista kielloista kuten kasvattamiseen liittyvästä kiellosta. Tästä vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisesta hyväksynnästä, eli niin kutsutusta poikkeusluvasta, on alustavasti keskusteltu komission kanssa. Asetuksen mukaan komissio tekee päätöksen hyväksyntää koskevan hakemuksen johdosta 60 päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta.

Suomen kanta

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ja torjuu luontokatoa. Ohjelman mukaan hallitus tehostaa haittaa aiheuttavien vieras- ja tulokaslajien

torjuntaa, jotta voidaan turvata arvokasta suomalaista luontoa. Hallitus tunnistaa suomalaisen alkutuotannon kuten muun muassa turkisan tärkeyden ja erityishaasteet.

Suomi toteaa, että minkki on kiistattomasti haitallinen vieraslaji ja uhka luonnon monimuotoisuudelle, ja katsoo, että EU:n vieraslajiasetuksen kriteerit lajin luetteloon sisällyttämiseksi täyttyvät. Suomi kannattaa luontoon levinneen minkin leviämisen rajoittamista. Erityisen tehokkaita toimia tarvitaan siellä, missä lajin aiheuttama riski monimuotoisuudelle on suurimmillaan, kuten kosteikoilla tai tärkeiden lintuvesien ympäristössä. Suomi näkee perusteltuna, että minkki lisättäisiin EU:n vieraslajiluetteloon, sillä sitä kautta voidaan laajasti ja koko EU:n alueella tehostaa minkin torjuntaa.

Suomi pitää kuitenkin tärkeänä, että minkin sisällyttäminen EU:n luetteloon ei estä turkistarhaamisen jatkamista Suomessa. Suomi tulee hakemaan EU:n vieraslajiasetuksen mukaista hyväksyntää, eli niin kutsuttua poikkeuslupaa minkin turkistuotannon jatkamisen mahdollistamiseksi. Suomi voi kannattaa minkin lisäämistä EU:n vieraslajiluetteloon, mutta pitää samalla erittäin tärkeänä sitä, että poikkeuslupa myönnetään Suomelle.

Suomi korostaa, että EU:n vieraslajiasetuksessa säädetyn poikkeuslupan myöntämisen edellytykset täyttyvät, sillä elinkeinon jatkuminen ja elinkeinovapauden turvaaminen ovat pakottavia yleiseen etuun liittyviä tarpeita. Suomi edellyttää, että minkin turkistarhausta voidaan jatkaa Suomessa EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisella tavalla. Tähän liittyen Suomi pitää myös erittäin tärkeänä, että EU:n luetteloa hyväksyessä säädetään riittävästä siirtymäajasta (1-1,5 vuotta) 9 artiklan mukaisen poikkeuslupamenettelyn yhteydessä. Siirtymäaika on tärkeä myös vieraslajiasetuksen mukaisten vaatimusten toteuttamiseksi, esimerkiksi minkin karkaamisen estämiseksi.

Suomi katsoo, että hyödyntämällä EU:n vieraslajiasetuksessa tarkoitettua poikkeuslupamahdollisuutta Suomi omalta osaltaan voi samanaikaisesti edistää luonnon monimuotoisuuden turvaamista sekä kunnioittaa perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta. Näin toimimalla Suomi myös edistäisi maailmanlaajuisia luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskevia tavoitteita.

Pääasiallinen sisältö

EU:n komissio valmistelee täytäntöönpanoasetusta EU:n vieraslajiasetuksen nojalla annetun vieraslajiluettelon täydentämiseksi vuonna 2024. Ensimmäinen EU-asetuksen mukainen vieraslajiluettelo hyväksyttiin 2015. Luetteloa on täydennetty kolmesti aiemmin: vuosina 2017, 2019 ja 2022. Nyt valmistellaan vieraslajiluettelon neljättä täydennystä. Tällä hetkellä vieraslajiluettelossa on 88 vieraslajia. EU:n vieraslajiasetuksen mukaan EU:n luetteloon kuuluvia vieraslajeja ei saa tuoda unionin alueelle, pitää, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin eikä päästää ympäristöön. Minkin sisällyttäminen EU:n vieraslajiluetteloon merkitsisi minkin turkistuotannon kieltämistä.

Kuitenkin vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaan tilanteissa, joissa se on pakottavaan yleiseen etuun liittyvistä syistä tarpeen, mukaan lukien luonteeltaan sosiaaliset tai taloudelliset syyt, on mahdollista poiketa asetuksessa säädetystä kiellosta kuten kasvattamiseen liittyvästä kiellosta. EU:n vieraslajiasetuksen nojalla asetetussa tiedefoorumissa arvioidaan, onko vieraslajiluetteloon esitettävien uusien lajien riskinarviointi tieteellisestä näkökulmasta pitävä. Tiedefoorumissa on vieraslajiluettelon tulevaa täydennystä varten hyväksytty 27 lajin riskinarvioinnit kevään 2024 aikana. Näiden lajien joukossa ovat muun muassa hopeapampaheinä (*Cortaderia selloana*), paratiisikotilo (*Marisa cornuarietis*), japaninkauris (*Cervus nippon*), punaposkibulbuli (*Pycnonotos jacunosus*), minkki (*Neovison vison*) sekä kanadanmajava (*Castor canadensis*).

Minkkiä koskevan 15.5.2024 hyväksytyn riskinarvioinnin mukaan minkki on muutaman vuosikymmenen aikana levinnyt valtaosaan Eurooppaa, ja monissa populaatioissa on havaittavissa kasvua. On hyvin todennäköistä, että laji jatkaa leviämistään ja leviää alueille, jotka ovat nykyisin asumattomia. Minkki on vieraslajinisäkäs, jolla on yksi Euroopan suurimmista vaikutuksista alkuperäisiin lajeihin: se vaikuttaa kielteisesti yli kahteenkymmeneen alkuperäiseen lajiin. Ekologisen kilpailun ja saalistuksen kautta se aiheuttaa uhanalaisten lajien taantumista ja ajaa ne kohti sukupuuttoa. Riskinarviointialueella on jo tapahtunut paikallisia sukupuuttoja. Minkkipopulaatioiden jatkuva laajeneminen viittaa siihen, että vaikutukset alkuperäisiin lajeihin lisääntyvät edelleen tulevaisuudessa.

Minkki on sisällytetty tällä hetkellä Suomen kansalliseen vieraslajiluetteloon, eli laji on luokiteltu kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:n ja EU:n vieraslajiasetuksen 12 artiklan mukaisesti. Kansallinen vieraslajiluettelo on annettu valtioneuvoston asetuksella (704/2019). Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä on säännös, jonka mukaan kansallisen vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädettyjä kieltoja ei sovelleta lajien yksilöihin, joita käytetään turkiseläiminä tai näiden siitoseläiminä.

EU:n komissio myönsi Suomelle vuonna 2018 EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisen poikkeuslupan supikoiraa koskevan turkistarhauksen jatkamiseksi. Komission hyväksynnän jälkeen Etelä-Suomen aluehallintovirasto myönsi lupaviranomaisena tarhakohtaiset luvat EU:n vieraslajiasetuksen 8 artiklan mukaisesti.

Minkin turkistarhaus on edelleen merkittävä elinkeino muun muassa Pohjanmaalla. Turkistarhaus on laillinen elinkeino Suomessa, ja minkintarhausta harjoitetaan aktiivisesti noin 90 tilalla. Mikäli Suomelle ei myönnettäisi poikkeuslupaa, tarkoittaisi se perustuslain 18 §:ssä turvattua elinkeinovapauden rajoittamista. Perusoikeuksien rajoittamisesta on säädettävä lailla. Suomi katsoo, että minkin osalta olisi tarkoituksenmukaista edetä vastaavalla tavalla kuin supikoiran kohdalla vuonna 2018.

Vieraslajiluetteloa, eli komission täytäntöönpanoasetusta, sovelletaan Suomessa sellaisenaan. Ilman vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaista poikkeuslupaa minkin lisääminen EU:n vieraslajiluetteloon tarkoittaisi Suomessa, että minkin turkistarhaus eli minkin kasvatus olisi kiellettyä. Turkistarhausta sellaisenaan säännellään muun lainsäädännön kuin vieraslajilainsäädännön kautta. EU:n vieraslajiasetus on luonteeltaan luonnon monimuotoisuuden turvaamista edistävä säädös.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 291 artikla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta (EU) N:o 1143/2014 (EU:n vieraslajiasetus), 4 artiklan 1 ja 3 kohta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta (EU) N:o 1143/2014 (EU:n vieraslajiasetus), 9 artikla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Asiaa ei käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

E-kirjeen valmistelua on koordinoanut maa- ja metsätalousministeriö. Valmisteluun ovat osallistuneet myös valtioneuvoston kanslia sekä ympäristöministeriö.

Asia on esitelty maatalous- ja elintarvikejaoston (EU18) ja ympäristöjaoston (EU23) yhteiskokouksessa 24.5.2024.

Maatalous- ja elintarvikejaoston (EU18) ja ympäristöjaoston (EU23) suppean kokoonpanon kirjallinen menettely 30.-31.5.2024.

EU-ministerivaliokunta (kirjallinen menettely) 6.-7.6.2024.

Eduskuntakäsittely

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Komission täytäntöönpanoasetus on jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä.

Taloudelliset vaikutukset

Minkin turkistuotannolla on Suomessa alueellisesti ja paikallisesti taloudellinen merkitys. Suomessa on nykyisellään noin 90 minkkiturkistilaa. Suomen turkistarhoilla kasvatetaan vuosittain noin 1,3 miljoonaa eläintä, josta noin 0,5 miljoonaa on minkkejä. Turkistuotannon viennin kokonaisarvo vuonna 2022 oli 232 miljoonaa euroa. Tästä summasta Suomessa tuotettujen turkisnahkojen ja ulkomaisten nahkojen myynnistä saatujen välityspalkkioiden osuus oli yhteensä noin 34 miljoonaa euroa varsinaista vientituloa. Minkin tarhauksen lopettaminen tarkoittaisi näin ollen taloudellisia menetyksiä Suomelle.

Vuonna 2023 turkistarhoihin levisi lintuinfluenssaa luonnonvaraisista lokeista. Taudin hävittämiseksi lopetettiin yhteensä 485 000 turkiseläintä, joista noin 123 000 minkkiä. Lopetetuista eläimistä maksetaan korvauksia arviolta 50 miljoonaa euroa. Tästä enintään 10 miljoonaa euroa maksetaan minkeistä, koska minkkien arvo on pienempi kuin kettujen. Turkistarhoihin on asennettu lintuverkot, joilla pyritään estämään lintuinfluenssan siirtyminen turkiseläimiin jatkossa.

Minkin turkistarhausta voidaan jatkaa, jos Suomi pääsee komission kanssa yhteisymmärrykseen EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisesta hyväksynnästä eli poikkeusluvasta. Suomen tulee lisäksi yhteistoiminnassa alan toimijoiden kanssa huolehtia vieraslajiasetuksen mukaisista selvityksistä ja toimenpiteistä turkistarhauksen jatkamiseksi. Komission hyväksyntää sekä kansallisia lupia varten kootaan tiedot toimipaikoista ja tarhattavien minkkien lukumääristä, laaditaan toimipaikoille vakiosisältöiset suunnitelmat toimenpiteistä minkkien karkaamisen estämiseksi muun muassa tarkistaen jo olemassa olevia eläinten hyvinvointia koskevia sertifiointijärjestelmiä sekä laaditaan arvio eläinten karkaamisriskistä ja kuvaus riskin vähentämisestä, seurantajärjestelmästä ja karkaamisen varalle laaditusta valmius- ja tarvittaessa hävittämissuunnitelmasta. Tarhoilla on lisäksi toteutettava tarvittavat toimenpiteet muun muassa minkkien karkaamisen estämiseksi komission hyväksymässä määräajassa.

Minkin ottamisesta edellä kuvatulla tavalla EU:n vieraslajiasetuksen piiriin aiheutuisi hallinnolle Suomessa jonkin verran lisäkustannuksia, etenkin kansallisen vieraslajilain mukaisista Etelä-Suomen aluehallintoviraston lupaviranomaistehtävien hoitamisesta. Myös kansallisten lupien toimeenpano edellyttää turkistarhoilla nykyiseen verrattuna ylimääräistä viranomaisvalvontaa, josta aiheutuisi jonkin verran lisäkustannuksia. Poikkeusluvansaaminen edellyttää erikseen komission kanssa sovittua seurantaa ja valvontaa. Suomen pitää varmistaa riittävät resurssit näitä tehtäviä varten.

Komissiossa valmistelussa olevan ehdotuksen mukaisista muutoksista aiheutuvat kustannukset katetaan julkisen talouden suunnitelmien ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa. Mahdollisista lisäresursseista linjataan tarvittaessa normaaliin tapaan julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevissa päätöksentekoprosesseissa.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät**Asiakirjat****Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot**

MMM/LVO Karin Cederlöf, hallitussihteeri, karin.cederlof@gov.fi, 0295162063

MMM/LVO Johanna Niemivuo-Lahti, ympäristöneuvos, johanna.niemivuo-lahti@gov.fi, 0295162259

MMM/RO Susanna Ahlström, erityisasiantuntija, susanna.ahlstrom@gov.fi, 0295162436

VAHVA-tunnus

EU/63/2024

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite